

Dudek och den rödkindade sparven

Om fågelsamlares berättelser

SUSANNE NYLUND SKOG

Jag satt i bilen direkt efter första larmet. Min första tanke var att åka till Domsten, men när det första larmet kom var jag vid Lomma och hamnade av en tillfällighet bakom en kryssarbil. Det var tur för jag hittar dåligt i Lomma. Vi sprang ner och satte oss bakom en röd stuga. Först missade vi den när den gick söderut och larmades från helikopterplattan. Så hittade vi en långvingad fågel långt ut som vi trodde var den, men jag spanade för säkerhets skull av stranden och där kom den plötsligt alldeles intill kanten. (*Road Runner* nr 3 2007:62)

Detta berättar en fågelskådare för tidningen *Road Runner* som svar på frågan om vad han gjorde när den mindre albatrossen larmades 2007. Det var, skriver tidningen, ”tredje gången någonsin”, som en albatross ”sände chockvågor genom Kryssarsverige”.

I den här artikeln tar jag min utgångspunkt i berättelser om fågelskådares jakt på kryss och de tillfällen då chockvågor svept genom Kryssarsverige. Jag analyserar praktiken i termer av samlande och frågar mig vad det egentligen är fågelskådarna samlar på och tävlar om och varför de gör det. Analysen inriktas på fågelskådares berättelser om när de sett fåglar, som de sedan kryssat. De centrala teman som framträder i dessa berättelser har uppenbara paralleller till andra samlaraktiviteter.

Material och utgångspunkter

Materialet utgörs av samtalsintervjuer, litteratur och tidskrifter om fågelskådning, samt svar på en internetbaserad frågelista. Som en del av dokumentationsprojektet ”Naturen för mig” lade vi ut en kortare frågelista om fågelskådning på Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala (Midholm & Saltzman 2014, Nylund Skog 2014b, 2015). Listan lanserades på webben i februari 2012 och i september hade den inbringat 167 svar. 49 av svaren var från personer som identifierade sig som kvinnor och resterande av personer som identifierade sig som män. Medelåldern på dem som svarade låg runt 60 år, men även flera personer födda på 1970-, 1980- och 1990-talen svarade. Endast en handfull utlandsfödda personer svarade på frågelistan.

Det finns mängder av litteratur om fågelskådning, både vetenskaplig och skönlitterär. I den här artikeln refereras bara till en bråkdel av det rika utbudet och främst till verk som har en skönlitterär prägel. Det är klassiker som *Birds. Tales of a Tribe*, skriven av Mark Cocker (2002) och som tryckts i flera upplagor och även översatts till svenska under titeln *Skådare – ett släkte för sig* (2006), *The Big Twitch*, skriven av Sean Dooley (2005), *Kingbird Highway. The Biggest Year in the Life of an Extreme Birder* av Ken Kaufman (1997), översatt till svenska under titeln *Kingbird Highway. En berättelse om fågelpassion* (2004) och Mark Obmasciks *The Big Year* (2004), som även blivit en långfilm med samma titel. Inspirerad av böcker som dessa skrev författaren Lars Sund *En morgontrött fågelskådares bekännelser, dagboksblad maj–december* (2010), som är en viktig referens i artikeln. Jag har även gjort två inspelade samtalsintervjuer med Lars Sund, samt med ytterligare sex fågelskådare (DFU 39409–DFU 39415). Jag har också tagit del av sex utskrivna intervjuer från 1994 som förvaras på Folkklivsarkivet i Lund (M 21702, M 21938), en radiointervju med Bo Melin från programmet *Mannheimer & Tengby* i Sveriges Radio P4 29 maj 2011, samt Facebook-kommunikation och en videospelad intervju med Christian Cederroth gjord i maj 2011 inför en dokumentär om fågelskådare.

I denna samling av material har jag sökt efter berättelser. I sin enklaste bemärkelse är en berättelse en sammanhängande framställning vilken

ger struktur och mening åt händelser och upplevelser genom att skildra dessa i tidsföljd. En berättelse är avgränsad i så motto att den har en igenkännbar inledning, eller början, och ett slut. I princip kan den utgöras av två satser vilka är avhängiga varandra (Labov 1972:359–360). Med sammanhängande avses ett inbördes sammanhang mellan berättelsens olika delar. Det kan vara den komplikation eller röda tråd som gör berättelsen logisk och begriplig, som gör att den har en poäng (Johnstone 1990:18, Young 1987:20–21, 53ff). Denna definition av berättelse är vid, både utsagor och så kallade rapporter har till exempel beslätade egenskaper (Norrby 1998:38ff). Den huvudsakliga avsikten har dock inte varit att genrebestämna fågelskådarnas berättelser. Istället har jag intresserat mig för hur olika form- och genremässiga verktyg mobiliseras vid olika tillfällen och för olika syften.

I artikeln betraktas berättande som performativt och berättelser som framträdanden. Berättande är att förstå som en grundläggande social och kulturell kompetens och en strategisk verksamhet. Genom att berätta kan fågelskådarna dela levd erfarenhet med varandra och andra. De kan ventileras åsikter, etablera gemenskaper eller göra självpresentationer. Med berättelser kan de inta olika subjektspositioner, söka förklaringar, få nya perspektiv på händelser och erhålla helt nya upplevelser. Beträktade som performans tydliggörs således berättelser som mångtydiga och komplexa uttryck för centrala samhälleliga och politiska processer och strukturer (Bauman 1986:9, Shuman 2005). För mig fungerar fågelskådarnas berättelser som ett slags analytiska fönster eller ingångar till praktiken, till hur fågelskådning och fågelskådare uppfattas, förstås, upplevs och värderas.

Drag och kryss

I Sverige finns en väletablerad tradition av föreningar och organisationer som aktivt värnar fågellivet och som kombinerar fågelskådning med ringmärkning och kartläggning av fåglar. Några skådar fåglar för naturupplevelsens skull, andra för den sociala gemenskapen och ytterligare andra samlar på sedda arter och tävlar med varandra (Moss 2004:263, Nylund Skog 2018, Schaffner 2011:12).

Vissa fågelskådare för listor över arter de sett. De kan föra listor över arter de mött under en säsong, på en plats eller under sin livstid. När de skådar en fågelart för första gången så kryssar de av den på listan/listorna. Listorna kan gälla ett avgränsat område, till exempel en tomt, en fågellokal, en nation eller region. De kan också gälla för en avgränsad tidsperiod, till exempel ett år, en livstid eller en dag. Listorna är att betrakta som förteckningar över samlingar. Det är också vanligt att fågelskådare liknar fågelskådning vid andra former av samlande, till exempel att samla på frimärken (Cocker 2002:7), öletiketter, spårvagnskvitton eller hårtussar (Sund 2010:86, 89, 98). En del fågelskådare ägnar mycket energi åt sina listor och jagar nya kryss. Dessa skådare kallas av andra för kryssare, hårdsådare eller kryssjägare.

Ungefär 100 miljoner småfåglar sträcker över Sverige under tre vårmånader och varje år häckar ungefär 250 arter i landet. Att då ha 300 kryss på sin Sverigelista är att betrakta som mycket bra, menar konstnären och fågelskådaren Bo Melin som intervjuas i Sveriges Radio P4. För det krävs flera års intensivt skådande, påpekar han:

Det kommer ju in, blåser ju in fåglar. De kanske hade tänkt stanna i Baltikum men hamnar i Halmstad. Om en seriös fågelskådare får syn på en sådan, då blir det ett så kallat drag. Då larmar de ut, de här lite mer seriösa fågelskådarna. Förr hade man sådana här nummerpresentatörer med olika koder, men nuförtiden har man det som en app på sin moderna telefon.

Som Bo Melin påpekar här har många fågelskådare ett mobiltelefonbaserat larmsystem (Bird Alarm) där de får veta om en sällsynt art setts någonstans. Larmsystemet bygger på att observatören knappar in ett meddelande på sin telefon, om vad, var, när och hur fågeln setts, varefter detta simultant skickas till alla abonnenter.¹ Om fågeln som larmas är mycket sällsynt och klassificeras som en raritet, som många fågelskådare vill kryssa av på sina listor, skapas alltså ett drag, enligt logiken att ju sällsyntare fågel desto större ”chockvågor genom Kryssarsverige”. Bo Melin berättar vidare:

Gökunge i Halmstad, det hade inte blivit något större drag då, men vi säger; härfågel i hamnutfyllnaden i Halmstad, till exempel. Då sticker många. Det är inte så väldigt många som sticker på en härfågel. Hade det varit en ökentrumpetare.

Bo Melin resonerar här kring olika arters möjliga raritetsvärde i relation till lokalen, i det här fallet hamnutfyllnaden i Halmstad. Det framgår att en raritets värde bestäms av var och när den ses (Sund 2010:254) och att den egentligen bara har det värde som fågelskådare ger den (Cocker 2002:133, Donald m.fl. 2010:7). Rariteten bestäms alltså i relation till geografisk förekomst, vilket innebär att om en fågel passerar nationsgränser eller flyger fel kan den förvandlas till en raritet (Sund 2010:244, Liep 2001).

I det följande berättar Wille Larsson, som är född 1995, om den första gången han såg en härfågel. Som framgick av citatet ovan är det inte alltid som en härfågel i Sverige betraktas som en raritet, i Willes berättelse är den dock det:

Jag och pappa hade bestämt på kvällen att vi påföljande dag skulle åka ner till Nyköpingstrakten där en drös rariteter setts till de senaste dagarna. Så på lördagsmorgonen, innan vi åker, ser vi larmet: härfågel vid Tullgarns slott, nästan precis på vägen mellan Stockholm och Nyköping. Vi kör dit, råkar åka in lite fel på någon väg, tror att vi kanske missar den... men så kommer ett *nytt larm*, just då! På någon minut är vi på rätt plats, där några bilar redan står längst vägen. Jag hoppar ut först, rusar fram till första bästa tub och frågar om jag får ta en titt. Och där är den. Härfågeln, Dudek, den befjädrade fjärilen, den episka, magiska, häftiga, storslagna och alldeles underbara fågelart framför alla andra. Den går på gräset ett par hundra meter bort, och ses som ganska liten i tuben; ingen kanonobs. Likväl var min lycka så enorm, och jag trodde inte det var sant. Sedan började den flyga – men det är oklart om det var den jag såg då jag försökte följa den – och den landade sedan på samma grusväg vi nyss åkt på! Jag kollade i vår egen tub som pappa ställt upp tidigare, och när jag ser den vandra där på vägen... det är ett av de mest magiska

ögonblicken i mitt liv. Den går så lite bortåt, och en bil närmar sig. Härfågeln flyger upp, försvinner in mot en trädridå där vi snart upptäcker den och ser den lite dold. Vi är emellertid mer än nöjda och drar vidare mot Nyköping. En upplevelse för livet rikare. (DFU 39404:115)

Willes berättelse är svar på uppmaningen i webbfrågelistan att berätta om ett eller flera fågelskådartillfällen som varit viktiga. Många av svaren på denna uppmaning har fått formen av berättelser om drag. I sina kortaste former är de endast kombinationer av art och plats, till exempel: "Uggle/spetttur i Uppland med STOF [...] Kryss på lavskrika Grövelsjön sommaren 2011" (DFU 39404:48). Själva resan till platsen är ibland instucken i svaret: "Rostgumpad törnskata Stora Karlsö (Flyg, bil och båt, tog 3 timmar Sthlm till X)" (DFU 39404:77). Även vädret ingår ibland, som i följande svar: "Första fyndet av Provencesångare Ottenby maj 1983, en resa då vi hade fantastiskt väder med bra vindar och ett enormt nedfall av rariteter på Öland" (DFU 39404:76). Här nämns vädret som en förklaring till det enorma "nedfallet" av fåglar. Termen ger en bild av sällsynta fåglar som faller som manna från skyn. Liknande associationer ger Willes beskrivning av "en drös rariteter" som setts i Nyköpingstrakten.

Den grundläggande triaden i dessa berättelser består alltså av fågelart, plats och tidpunkt. Utöver denna, och en del väderbeskrivningar, är det många som anger vilka som var med och hur de tog sig till platsen. Här åker Wille i sällskap med sin pappa, skådar i en grupp av andra och lånar tubkikare av en annan skådare. På så vis gestaltas fågelskådning som en social aktivitet.

I denna aktivitet har berättandet en kunskapsförmedlande och underhållande funktion (Samuelson 2006:65). Skådare förväntas ha reper-toarer av berättelser som de kan dela med sina skådarvänner när det är lämpligt. Berättelserna fungerar som ett slags hårdvaluta och som självpresentationer där skådares rykte bland annat är baserat på antal kryss, men också på berättelser om dessa kryss, berättade av dem själva eller andra (Nylund Skog 2014a). I fågelskådarkretsar florerar otaliga historier om fågelskådare (ofta kallade kryssjägare) som för att få se rariteter, eller arter de ännu inte sett, lämnar allt och hals över huvud ger sig av (Cocker

2002:59, Friman 2011:62–64, Sund 2010:55–56). Berättelser om drag är viktiga bland unga skådare, skriver den engelske fågelskådaren Mark Cocker. En rekordtid, en snabb bil, en nära-miss, en galen förare, en snäll förare som åkte många mil utanför sin färdväg är oljan i berättarmaskineriet (Cocker 2002:64). Liknande teman accentueras i det material jag samlat in. Här finns berättelser om läkare som lämnat operationsbordet för chansen att få se en sällsynt art, skådare som hållit sig vakna i flera dygn i jakten på ett kryss och de som åsidosatt allt annat än resorna för att uppleva nya arter.

Även om berättelser om drag och kryss i regel inbegriper andra skådare, är de formade kring en individuell fågel, oftast en raritet. Ur en oidentifierad ”drös rariteter” framträder Dudek, som är det polska ordet för härfågel, och mötet med Dudek framkallar starka känslor hos Wille. Hans lycka är enorm, han tror inte det är sant och när han ser Dudek vandra på vägen är det ”ett av de mest magiska ögonblicken” i hans liv. I Willes berättelse får en enskild fågel personifiera en hel art. Wille möter ”Härfågeln, Dudek, den befjädrade fjärilen, den episka, magiska, häftiga, storslagna och alldeles underbara fågelart framför alla andra”. Just den härfågeln kommer Wille förmodligen aldrig mer att träffa, den är och förblir den första.

Willes berättelse har en klassisk tredelning, där de tre mötena med härfågeln utgör var sin del. Det första mötet är berättelsens centrum: Willes möte med härfågeln. Han skriver: ”Och där är den. Härfågeln, Dudek, den befjädrade fjärilen” och så vidare. Han staplar adjektiv på varandra i ett slags lyckorus över att ha fått se härfågeln. Strax därpå erkänner han att det inte är en kanonobservation, han har inte fått se den så tydligt. Men turen står honom bi och en stund senare får han genom sin pappas tubkikare se den gå på en grusväg. Wille skriver att det är ett av hans livs mest magiska ögonblick. När han får se härfågeln en tredje gång är den skymd bakom en trädrida, men det spelar ingen roll. Wille och hans far är nöjda. Berättelsens tredelning och det första mötet accentueras av att Wille växlar tempus. Det första mötet är beskrivet i presens, de andra två i imperfekt. Det är ganska uppenbart att Wille behärskar genren och att han med hjälp av sagans klassiska tredelning gett den personliga erfarenhetsberättelsen extra dramatisk stuns.

Varför är då mötet med härfågeln så centralt för Wille att han väljer

att skriva om det som svar på frågelistan? För att erbjuda möjliga svar på den frågan vill jag i det följande resonera kring centrala teman i berättelser om drag. Dessa teman har i sin tur uppenbara paralleller till samlade.

En person som svarat på frågelistan beskriver sig själv som ”mamma till tre fågelskådare”, men påpekar att hon nog egentligen är ”kryssjägare” eftersom hon är mer ”intresserad av kryssen än av fåglarna” – och av att ”åka på drag med sönerna” (DFU 39404:141). Så här berättar hon om ett drag på ”Piparsnäppan på Kråks skjutfält”:

Ny art för Sverige. Mitt 300de X! Larmet kom sent. Tänkte åka dagen efter om den var kvar. Men jag vågade inte vänta så jag väckte sönerna sent på kvällen. Två av dom ville inte följa med pga. skola nästa dag men Micke, den yngste, var beredd att skolka så vi gav oss iväg. Efter en mil i regn och slask och mörker var jag beredd att vända. Men efter litet kaffe och nåt uppiggande från hälsokostaffären kvicknade jag till. Micke somnade. Sen var det bara att köra och köra. I gryningen närmade vi oss. Ett stort fält bredde ut sig. På fältet växte en hel skog av enar. Plötsligt rör sig enarna. Märkligt! Vi kör närmare. Det var inga enar. Det var ett hundratal skådare som stod och spanade efter piparsnäppan. Vilken syn! Men var var fågeln? Var den försvunnen? Men så! Som på en given signal rusade alla framåt. Någon försökte lugna ner oss andra. Och efter en stund dök fågeln upp. Inte världens bästa obs men dock. Ny art för Sverige och 300 kryss för mig! Nöjda och belättna och mycket trötta åkte vi hem och sov. (DFU 39404:141)

Mamman berättar vidare om Mickes missnöjda lärare och bedyrar att hon nästa gång tänker be om ledigt. Det visar sig också att det inte var nödvändigt att dra på fågeln (för Micke att skolka och för mamman att köra hela natten): den stannade i flera dagar och kunde ses ordentligt, för den ”visade upp sig jättestort” och på ”klappavstånd”. ”Men det kunde man ju inte veta ett par dagar tidigare!” avslutar mamman sin berättelse.

Ur ett perspektiv är det här en berättelse om hur mamman och Micke får se och kryssa av den efterlängtade piparsnäppan, även om det inte är en riktigt bra observation. Ur ett annat perspektiv handlar berättelsen inte

i första hand om observationen och om piparsnäppan, utan om Micke, de andra fågelskådarna och om mamman. Mamman trotsar regler, sömnbehov, väder och mörker för att få en glimt av piparsnäppan. Hon är inte ensam: alla enar är andra fågelskådare, lika "galna" som hon och hennes yngste son. Berättelsens budskap är att en riktig kryssjägare alltid bör vara beredd på att dra, eftersom skådandet alltid är på fåglarnas villkor. Det går inte att förutse om och hur länge de behagar befinna sig inom syn- och hörhåll eller till och med på klappavstånd. I Sverige kan det räcka med att fågeln hörts för att den ska kunna kryssas, medan det på andra platser, som i exempelvis Storbritannien, krävs att skådaren sett den.

Att det är fåglarna som bestämmer och styr skådarnas rörelser framkommer i berättelsen om den mindre albatrossen, som jag inledde artikeln med. Det är också tydligt i den berättelse som Håkan delger i sitt svar på frågelistan. Den handlar om ett drag på en vitvingad lärka i Umeås skärgård. När larmet kommer en eftermiddag mitt i veckan bestämmer sig Håkan och hans fyra vänner för att ge sig av i all hast. De kör hela natten och får på morgonen böter för fortkörning. När de närmar sig hamnen får de ett larm de bävat för: "vitvingad lärka, eftersökt ej återfunnen". Håkan skriver att de suckade "100 djupa suckar och tänkte att har vi åkt så här långt så får vi fan ta och åka ända ut". De gick ombord och när båten kommit halvvägs kom ett larm till: "vitvingad lärka, ses stationär!!!" På en sekund förvandlades "begravningsstämningen" till stämningen på en "Viking Line-färja" och när de kom fram till den lilla ön sprang de två kilometer innan de slutligen kom, såg och "segrade big time!!!" (DFU 39404:135).

I den här berättelsen antar Håkan och hans vänner en utmaning (att snabbt färdas till en avlägsen plats för att få en skymt av den vitvingade lärkan) och trots att de färdas långt och så snabbt att de får böter för fortkörning och trots att inga fler positiva larm når dem, ger de inte upp. De kämpar vidare, trots begravningsstämning, fortkörningsböter och sömnbrist. Berättelsens vändpunkt utspelar sig på båten när de nås av det positiva larmet. De springer sedan i två kilometer för att till slut segrande gå i mål. Den vitvingade lärkan är det som driver berättelsen, samtidigt är den av liten betydelse. Berättelsen lär oss ingenting om fågeln eller platsen där den skådas, utan det berättelsen lär oss om är Håkan och hans vänner och deras seger (jfr Ganetz 2012:150).

Trots att huvudpersonerna, fågelarterna och omständigheterna i Willes, mammans och Håkans berättelser är olika har de som framkommit många likheter. Det mest framträdande är att fågeln ska ses till varje pris. Ingenting får komma i vägen, inget får hindra dem från att skapa möjligheter att se eller höra fågeln de dragit på. Micke skolkar uppmuntrad av sin mamma och Håkan blir tvungen att skicka ett ”jag har tyvärr ont i magen idag och kan inte komma SMS” till sin chef. Inga hinder tycks för stora eller för svåra att övervinna. De offerar hälsa, sömn, pengar och tid, även för observationer som kunde varit bättre.

Ett skäl till att skådare som mamman och Wille berättar om drag kan vara att de med berättelserna demonstrerar sin lämplighet som fågel-skådare, de är engagerade, beredda och inställda på att anstränga sig. Ett annat skäl kan vara att de med berättelserna gör sig tillgängliga för granskning, ett annat centralt tema i berättelser om drag och kryss och ett viktigt socialt kitt i fågel-skådarkretsar, där *stringare*, de som ljuger om sedda fåglar, inte är välkomna. För att kunna identifiera dem som far med osanning finns ett intrikat system för att rapportera om sedda arter. I det följande ska jag titta närmare på detta.

Ädelkryss och skamkryss

För att kunna segra *big time* som Håkan och hans vänner gjorde, så måste segern erkännas av andra. För det mesta är flera fågel-skådare närvarande vid drag på sällsynta arter och på så vis bekräftar de varandras segrar. Detta illustreras av Olas svar på frågelistan:

Upptäckte en Dalripa på Hönö (Bohuslän) 2010-05-01 !! Lar-
made ut på club300
Turligt nog obsades den av tre andra personer.
Oturligt nog fick de för sig att det kunde vara en ev. Fjällripa!
Jag var 50 m ifrån, de 1640 m!!!!
Jag fick inte min obs godkänd! Det sved en del!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!
!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!! (DFU 39404:63)

Med några korta meningar uttrycker Ola här en pendling från lycka till olycka. Han upptäcker på egen hand en sällsynt art, larmar ut och har

tur eftersom ytterligare tre personer ser samma fågel och kan bekräfta hans iakttagelse, men så vänder berättelsen. De andra underkänner hans upptäckt. De är numerärt överlägsna och Ola får inte sin observation godkänd. Det svider motsvarande 48 utropstecken. Berättelsens sensmoral är att numerär överlägsenhet inte motsvaras av kunskapsmässig. Eftersom Ola ser fågeln så nära inpå borde de andra också lita på hans observation, de är ju mycket längre ifrån.

I Sverige har Raritetskommittén (Rk) det huvudsakliga ansvaret för kategorisering av den svenska fågelfaunan enligt Association of European Rarities Committés (AERC) indelning. Raritetskommittén bildades i början på 1970-talet efter brittisk förebild. Syftet var att på ett systematiskt sätt bedöma observationer av ovanliga fåglar i Sverige. Rk har två möten varje år. Före mötena har Rk:s ledamöter lämnat sina personliga bedömningar av de raritetsrapporter som matats in i Artportalen (artportalen.se). Enligt Rk:s webbplats behandlas ett hundratal rapporter på varje möte och ett åttiotal av dessa godkänns (birdlife.se/rk). De som fått sina rapporter underkända underrättas av Rk med en motivering senast två veckor efter varje möte. Rk påpekar att de med ett underkännande i de allra flesta fall inte menar att rapportören har gjort en felbestämning. Ofta handlar det istället om att Rk inte anser att bestämningen är styrkt i sådan grad att den kan godkännas för officiell publicering (birdlife.se/rk, se även Friman 2011:72).

För att en rapport ska bli godkänd krävs en bra beskrivning av fågeln. Rapportören uppmanas att med egna ord beskriva fågeln så utförligt och detaljerat som möjligt och Rk påpekar att det är mycket viktigt att det framgår hur andra, förväxlingsbara, arter uteslutits. Rapportörens erfarenhet och kännedom om arten spelar roll i bedömningen, skriver Rk. Därför uppmanas rapportören att utförligt berätta om sina tidigare erfarenheter av arten (när, var, hur många, vilka dräkter etc.). Skisser är ofta värdefulla och finns foton eller inspelning vill Rk alltid ta del av dessa innan ställning tas till rapporten. Det underlättar bedömningen, enligt Rk. En fågelskådare bör med andra ord på ett begripligt och tydligt sätt kunna berätta om fågeln som skådats. Således krävs, förutom kunskap och erfarenhet, även berättar- eller beskrivningsförmåga för att passera Rk:s granskning. Uppenbarligen upp-

fyllde Ola och/eller hans beskrivning av observationen inte Rk:s krav.

I fågelskådarkretsar finns lekmannatermer eller jargong som speglar Rk:s betydelse för verksamheten. Termen *soffkryss* pekar till exempel på att det finns arter som en skådare sett, men som inte erkänts som arter och som när de erkänns blir möjliga att kryssa i efterhand. Likaså finns det så kallade *skamkryss*, som indikerar arter en skådare bör ha sett men ännu inte gjort, med andra ord: arter som bör ingå i en samling av kryss. Det indikerar också att samlandet är till för att visas upp och bekräftas av andra.

Drömmen för många fågelskådare är att finna en raritet, få möjlighet att larma och därefter ta emot och dirigera dem som kommer åkande (Friman 2011:80). En fågelskådare liknar att upptäcka en ny art för Sverige vid att spela SM-final i bandy för en bandyspelare (DFU 39556). De kryss skådaren sätter i sin lista efter att ha upptäckt arten själv kallas *ädelkryss*. Det är sådana kryss en skådare verkligen minns, menar många. Anders skriver stolt i sitt svar på frågelistan att det huvudsakligen är ett fågelskådartillfälle som varit viktigt för honom och det var när han fann ”den Rödkindade sparven i oktober 2011 på Understen”. Han påpekar att den finns utförligt beskriven i många fågeltidskrifter och bifogar sin egen version, skriven i ”bästa skådaranda” (DFU 39404:53). Denna version är detaljerad och sakligt hållen. Kanske är den ur Rk:s perspektiv att betrakta som en föredömlig observationsbeskrivning. I det följande vill jag granska Anders berättelse:

Efter snart 200 skåardagar i Singö skärgård infriades mina förväntningar med råge den 25 oktober i år. Den rödkindade sparven på Understen var på sätt och vis både helt oväntad och samtidigt ett direkt resultat av ett målinriktat och ihärdigt skådande.

Anders är född på 1970-talet, forskare, konsult och skärgårdsguide (DFU 39404:53). Han beskriver sig som ”hårdkryssande, sträckfågelskådande, inventeringsintresserad och starkt vurmande för skydd av kustnära biotoper”, och föredrar termen ”fågelnörd, men kan även gå under beteckningen hårdskådare”. Han skådar fågel minst en gång i veckan och nästan alltid ensam, men ibland följer hans bror, barn och andra skådare med.

När Anders här skriver att den rödkindade sparven på sätt och vis

var både helt oväntad och ett direkt resultat av hans ihärdiga skådande poängterar han fågelskådandets kombination av enträget hårt arbete och slumpartat äventyr. Spänningsförhållandet mellan dessa båda aspekter framhålls av många skådare som själva tjusningen med att vara fågelskådare. Anders skriver vidare:

Båtturerna till öarna i början av oktober gav inget särskilt utbyte, och förväntningarna mot slutet av månaden var därför inte så höga. Väderläget utvecklades dock i en intressant riktning, med ett omfattande högttryck över Ryssland, nätter med svaga vindar och en hel del dimmoln längs kuststräckan. Tidigt på morgonen tisdagen den 25 oktober såg väderläget optimalt ut och jag fick lite oväntat möjlighet att ta mig ut själv.

Här framgår att Anders är ständigt uppdaterad angående väder, vind och fågelsträck. Det blir också tydligt att hans liv kretsar kring möjligheterna att ta sig ut för att skåda fågel. Många fågelskådare har ordnat sina liv på sätt som skapar så många skådartillfällen som möjligt, några hävdar till och med att de undvikit att binda sig med fasta arbetstider, familj, barn och hem, just för att kunna skåda fågel när de önskar. Anders fortsätter:

Strax efter klockan 7 gick jag en första runda på ön, som ju utmärks av variationsrika klipphöllar, en uppsättning olika byggnader, hållkar, ett fåtal buskage och gräspartier, samt ett storslaget läge långt ut i Ålands hav. Kungsfågel dominerade, liksom rödhake, gärdsmyg och lite trast, men inget spännande observerades.

Här beskriver Anders naturen och fåglarna på ett initierat och nyktert sätt. Vi får möta kungsfågel, rödhake, gärdsmyg och ”lite trast”, men inga individuella fåglar. Avsaknaden av känslouttryck är karaktäristisk för den rapporterande och informativa ton som ofta präglar fyndbeskrivningar på Artportalen:

En dryg timme senare, under den femte rundan över ön, stöter jag upp en ”tickande” sparv igen, den här gången i den nordvästra ravinen. Fågeln sätter sig kortvarigt på ett utskjutande klippsprång och jag hinner se i handkikaren att det är en rK videsparv

med tydlig kindfläck, röda flankstreck, med mera. Fågeln lyfter när jag försöker ta mig närmare och tar ordentlig höjd i dimman och ser ut att dra mot SV in mot fastlandet. Jag diskuterar då med Pelle Jansson per telefon om det inte är väl sent för en videsparv i Uppland, och han instämmer [...]. Min bror sms:ar från Taiwan att det verkar gå riktigt bra för mig och att jag bör jobba vidare.

Detta avsnitt illustrerar fågelskådandets sociala aspekter: trots att Anders är ensam ute på Singö och skådar, är han i ständig kontakt med andra fågelskådare och värderar med hjälp av andra sina upplevelser, under det att han är med om dem.

Senare i berättelsen skriver Anders att han sätter sig på en ”strategisk plats, där en gräsrand tar slut och övergår i en klipphäll, och väntar”:

Då och då hör jag fågeln locka, men ser den bara sporadiskt. Efter nästan en timme hoppar fågeln till slut fram som planerat och jag får en serie bilder under ca 20 sekunder, men jag granskar egentligen inte fågeln närmare.

Dessa 20 sekunder är höjdpunkten på en hel höst och 200 timmar av skådande, men i berättelsen passeras de obemärkt, och det är först här i berättelsens avslutande del som det framgår vad Anders fått uppleva:

Till kvällen börjar jag redigera bilderna på videsparven för att lägga ut på Svalan² i och med rapportering. Jag reagerar då på att sparven har märkliga rödbruna bräm på framvingen, att kindfläcken inte går att se på någon av de tjugosju bilderna, och att ryggstreckningen är väl kraftig. [...] När bilderna väl publicerats på Svalan tar det dock inte många minuter innan de första frågorna dyker upp om vad det egentligen är för fågel. Jag svarar att det är en videsparv så vitt jag vet, men att en hybrid eller sparv jag inte känner till kanske inte kan uteslutas. Jag lägger ut fler bilder och efter bara en kvarts diskussion står det klart att det är en rökkindad sparv! Jag svettas en hel del nu och börjar leta bilder på nätet och inser rätt snabbt att det verkligen stämmer, att det till och med är helt otvivelaktigt, mycket tack vare bildkvalitén på mina egna bilder.

Här framgår att Anders för ett vetenskapligt resonemang med sig själv kring den fågel han sett. Hans beskrivning präglas av återhållsamhet och saklighet. Ur Rk:s perspektiv uppvisar han en föredömlig resonerande slutledningsförmåga. Det finns ingen risk att Anders skulle kunna tas för stringare. Nästa dag tar Anders åter sina kunniga kolleger till hjälp och återvänder i sällskap med dem till fyndplatsen. Han vill få bekräftat att det verkligen var en rödkindad sparv. Han skriver:

När vi går iland på Understen vid sjutiden är det uppenbart att få fåglar rastar. Vi väntar en god stund för att få bättre ljus innan vi går en första runda, som tyvärr endast ger snösiska, vinterhämp-ling, snösparv, ett par dvärgmåsar, samt en skulkande,³ vingskadad sånglärka på samma plats som den rödkindade dagen innan, vilket i och för sig höjer pulsen en del.

Han får så småningom ytterligare bekräftelse på att fyndet av ”rödkindad sparv är det första i Sverige och det andra i Europa”. Berättelsens höjdpunkt är på så vis framskjuten till dess att Anders får sin upplevelse bekräftad av andra som just ett möte med en rödkindad sparv.

I berättelsen om den rödkindade sparven framhåller Anders, som nämnts, relationen mellan ihärdigt monotont arbete och slump. Som flera fågelskådare uttrycker det, så ”jobbar” de på sina listor (se även Friman 2011:68). Anders berättar att han spenderat 200 timmar av skådande i jakten på den rödkindade sparven och den välkända fågelskådaren Christian Cederroth skriver att han hittar alla fåglar eftersom han ”plöjer diken, nässlor, mallor dagligen från mitten av augusti till november” (Facebook 2013-06-26). En vida spridd historia om Christian Cederroth gör gällande att han ådrog sig förslitningsskador i sin jakt på den svartstrupiga järnsparven 1988 när han i tre dygn trampade runt i hög risvegetation (Friman 2011:63). I Willes, mammans och Håkans berättelser skapas en dramaturgisk spänning i växlandet mellan den snabba, men också långtråkiga, resan och de koncentrerade känslomässiga mötena, mellan stillhet och febril aktivitet.

Ett annat tema som är framträdande i Anders berättelse är spännings- och beroendeförhållandet mellan individuella prestationer och samarbete. Ur ett perspektiv är den delade kunskapen en förutsättning

för de individuella prestationerna. Att på egen hand utan hjälp av mer erfarna skådare kunna identifiera fåglar är svårt. Ur ett annat perspektiv är de individuella artbestämningarna en förutsättning för Rk:s kunskapande. Utan de många engagerade skådarna som rapporterar in arter de sett adderas ingen ny kunskap. Detta spänningsförhållande aktualiseras kontinuerligt i fågelskådarkretsar, inte enbart i Rk:s arbete.

Som framgick av Olas berättelse om krysset som inte blev godkänt ser vi att fågelskådare (ibland ofrivilligt) samarbetar när det gäller att bestämma vad det är de ser och därmed om de är berättigade att kryssa en art på sin lista eller inte. Att åka på drag på sällsynta fåglar är ur ett perspektiv att åka snålskjuts på andras kunskap, kunskapen hos den som larmar, dem som bistår med färdbeskrivningar, utplacerade tubkikare och slutligen med kikarens inställning. Detta framgår tydligt i Willes berättelse, där hans pappa finns med som lärare, det är pappan som kör bilen, har larmsystem och ställer in tubkikaren. Men Wille får även hjälp av andra skådare på plats. Det första mötet med Dudek sker till exempel genom en annan skådares tubkikare.

Enligt författaren och fågelskådaren Lars Sund är delandet av kunskap i fågelskådarkretsar något nytt. Han skriver att tidigare sysslade var och en med sitt, för då skulle den seriöse skådaren hitta sina fåglar själv. Han menar att för 30 år sedan bildade fågelskådare klubbar för inbördes beundran där de träffades då och då för att utbyta historier om fåglar de sett sedan sist (Sund 2010:146–147). En fågelskådare beskriver det som en oerhörd attitydförändring att folk nu är väldigt hjälpsamma i fält. Han anser att en del av den sociala dimensionen i fågelskådandet är att åka på drag. Det kan vara lika många bilar på ett drag som på en fotbollsmatch, påpekar han (DFU 39556). Detta framgår i mammans berättelse där vi först får veta att på platsen där piparsnäppan setts ”växte en hel skog av enar”, som senare visar sig vara ”ett hundratal skådare som stod och spanade efter piparsnäppan”. I Willes berättelse framgår också att man hjälps åt att identifiera fågeln, låna utrustning av varandra och växelvis ägna sig åt det koncentrerade sökandet (se även Friman 2011). Ytterligare en fågelskådare poängterar att fågelskådning är en verksamhet ”där alla är beroende av varandra”. Han tror att det bidrar till att det är en ”socialt positiv verksamhet” (DFU 39410, se även DFU 39415).

Samtidigt framkommer att det finns en rivalitet när det gäller rariteter, för ”ovanliga fåglar berättar man gärna inte om”, medger en fågel-skådare (LUF M 21938:35, se även Friman 2011:69). Han menar att skådare bör vänta ett par veckor med att berätta, för då är sannolikheten för att det skapas drag mindre. En annan skådare berättar att om han upptäcker ”en fin art eller en sällsynt art” håller han tyst om det för att undvika störningar, men ”den allmänna fågelkunskapen” delar han med sig av (LUF M 21938:53). Denna skådare använder alltså miljöargument för varför en skådare inte ska berätta för andra om sina upptäckter av ovanliga arter. Sveriges Ornitologiska Förening – Birdlife Sverige – skriver också i Etiska regler för fågel-skådare att skådare bör visa omdöme när de hittar en raritet och ”bedöma omständigheterna mycket noga” innan de berättar om fyndet för någon annan. På så vis avdramatiseras spänningsförhållandet mellan individuella prestationer och samarbete och tävlandet legitimeras indirekt med att det gagnar miljön. Idealet är att upptäcka fåglar på egen hand, inte att dra på dem.

Kryssamlare

Tidigare skrev jag att det finns flera skäl till att berätta om kryss på fåglar. Ett skäl är att skådare med berättelserna demonstrerar sin lämplighet som fågel-skådare. Ett annat skäl kan vara att de med berättelserna gör sig tillgängliga för granskning. Relaterat till dessa båda skäl är att berättelserna utgör den materialisering som möjliggör dokumentation och kommunikation av samlingar av fågelupplevelser och kryssade arter. I det följande ska jag utveckla denna tankegång.

Vanliga kriterier på vad som utgör en samling är att den innehåller fler än en sak, att sakerna är relaterade på något sätt, samt att de arrangeras, organiseras och införskaffas på speciella sätt (Frost & Stekete 2011:53). Samlingar kan sägas handla om att överföra information genom att systematiskt arrangera objekt (Schulz 2003:175), genom att ta dem ur bruk och införliva dem i relationer med andra objekt klassificerade som tillhörande samma kategori eller serie (Stewart 2007). Föremålen i en samling kan vara materiella objekt, likaväl som idéer eller erfarenheter, till exempel resor, restaurang- eller konserterfarenheter. Att samla är, en-

ligt etnologen Bjarne Rogan, en process då en person aktivt, selektivt och känslomässigt skaffar och äger saker som är tagna ur vardagligt bruk och som uppfattas som delar av en serie icke identiska saker eller erfarenheter (Rogan 1996:23, Belk 1995).

Den betydelse som Dudek får i Willes berättelse skapas alltså i relation till möten med andra fåglar och till andra fågelskådarefarenheter, både Willes egna och andra fågelskådares. Det handlar på så vis inte enbart om att härfågeln är relativt sällsynt i Sverige utan även om att den i det här fallet kommer att utgöra ett kryss på Willes lista och på så vis en del i hans samling över sedda arter.

Anders har förmodligen redan ett (eller flera) kryss av härfågel på sina listor. Han hade, när han svarade på webbfrågelistan, 351 kryss på sin Sverigelista och förde även en tomtlista, en Upplandslista och en Singölista med 214 arter. Som framgår av hans berättelse om den rödkindade sparven har han tagit sitt samlande till en annan nivå än Wille.

Inledningsvis är den rödkindade sparven i Anders berättelse en fågel bland andra snösiskor, vinterhämplingar och dvärgmåsar. När Anders först möter den rödkindade sparven registrerar han den på samma sätt som andra fåglar och det är inte förrän den artbestämts som mötet med den blir speciellt, pulshöjande, och värt att berätta om. I berättelsen ingår Anders och den rödkindade sparven i ett slags dialektisk relation där sparven blir en raritet och Anders en erkänd fågelskådare.

I den process som förvandlar fågeln från ordinär till raritet krävs dock fler aktörer än fågeln och Anders. Som vi minns ringer och sms:ar Anders en kollega och sin bror för att få synpunkter på vad han ser i fält. När han kommer hem lägger han in sina foton och observationsbeskrivningar på Artportalen och reaktionerna från andra användare låter inte vänta på sig. I flera avseenden påminner denna process om när konstkännare gemensamt avgör om en målning är äkta och har ett samlarvärde. I fågelskådarsammanhang är Rk den sista instans som bedömer om en fågel kan kryssas och om en fågelskådare är en tillräckligt kunnig samlare. Detta sker genom att kommittén tar del av observationsbeskrivningar och fotografier. Som vi minns påpekar Anders att hans (27) bilder på den rödkindade sparven var bra och på så vis bidrog de till en korrekt arbetsämning. I sin helhet fungerar berättelsen om den rödkindade sparven

som ett slags äkthetsintyg för Anders kryss på sparven. Dessutom utgör den en självpresentation av Anders, där han framstår som en kunnig, erfaren och hårt arbetande fågelskådare. Fågeln erbjuder Anders möjligheten att berätta om sig själv.

Att finna en raritet är ett omedelbart bevis på förmåga, skriver den kände brittiske fågelskådaren Mark Cocker. Det är som att erkänna att du äger en bortglömd tavla av Van Gogh, där berättelsen fungerar som en medalj eller trofé, skriver han vidare (Cocker 2002:95). Cocker påpekar att det inte handlar om längden på listan utan om fågelskådares rykte. Den långa listan är visserligen en triumf över tid, avstånd och finansiella gränser. Rykte, å andra sidan, är något som inte kan köpas för pengar (Cocker 2001:149).

Som Bjarne Rogan beskrivit så ingår föremålen i en samling i en speciell relation med samlaren, där samlarens status som expert eller specialist ger tingen status och värde genom att de inlemmas i samlingen, samtidigt som samlarens status också höjs i takt med att samlingen utökas (Rogan 1996:29, se även Otto & Pedersen 1998). Samlingar ger alltså sina ägare prestige. Ägarna bekräftar sig själva genom att bygga vidare på sin självbild med nya erövringar (Pomian 2003:163).

När kryssjägare betraktas som samlare blir det möjligt att tolka Håkans och hans vänners seger som en seger i jakten på ännu en åtråvärd del i samlingen av kryss. Att betrakta kryssjägare som samlare erbjuder också en förståelse för berättelsernas centrala roll i fågelskådaraktiviteter. Betraktade som dokumentation av kryss och delar av samlingar, blir de något mer än kommunikationsredskap som signalerar grupptillhörighet (Nylund Skog 2014a). Fåglar är inte rariteter och kryssmögliga, de görs till det i fågelskådares berättelser, samtidigt som fågelskådaren och rariteten blir en del av "Kryssarsverige" och en gemensam fågelskådarhistoria (Cocker 2002:70). Sammanfattningsvis fungerar alltså berättelserna som ett slags resurser för de samlande skådarna vilket gör att det är viktigt för dem att ha berättelser om tillfällena då de sett fåglar de kryssat.

I berättelserna erövrar skådarna dock inte enbart en plats i gruppen fågelskådare eller fågelsamlare, de omvandlar och erövrar även fåglarna. Fåglarna upptäcks, vetenskapliggörs, individualiseras, objektifieras och förtingligas för att kunna kryssas och listas. Skådarna gör fåglarna till

sina, till sina upptäckter och upplevelser. Det är i själva berättelsen som ordinära fåglar blir till åtråvärda samlingsrariteter – till Den mindre albatrossen, Dudek, Piparsnäppan och Den rödkindade sparven.

NOTER

1. Under Falsterbo Bird Show 2012 lanserades det nya larmsystemet Bird Alarm (BA) och i mars 2014 beslutades att Bird Alarm skulle ersätta Bird Message System (BMS). Den första lösningen för fågellarm var minicallsystemet RiXlarm som startades 1996. Efter en samkörning med C3 BMS och RiXlarm släcktes minicallsystemet ned 2005 (<http://www.club300.se/Birdalarm/>).
2. Svalan är Artportalens föregångare.
3. Skulkande är en fågelskådarterm som betyder att en fågel gömmer sig och är svår att få syn på.

REFERENSER

Litteratur

- Bauman, Richard 1986. *Story, Performance and Event. Contextual Studies of Oral Narrative*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bauman, Richard 2004. *A World of Others' Words. Cross-cultural Perspectives on Intertextuality*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Belk, Russell W. 1995. *Collecting in a Consumer Society*. London: Routledge.
- Cocker, Mark 2002 (2001). *Birders. Tales of a Tribe*. London: Vintage.
- Cocker, Mark 2006. *Skådare – ett släkte för sig*. Stockholm: ellerströms förlag.
- Donald, Paul F, Nigel J. Collar, Stuart J. Marsden & Deborah J. Pain. 2010. *Facing Extinction. The World's Rarest Birds and the Race to Save them*. London: Bloomsbury Publishing.
- Dooley, Sean 2005. *The Big Twitch. One Man, One Continent, a Race Against Time – a True Story About Birdwatching*. London: Allen & Unwin.
- Friman, Christopher 2011. Att jaga i flock. *Filter*, nr 19.
- Frost, Randy O. & Gail Steketee 2011 (2010). *Stuff. Compulsive Hoarding and the Meaning of Things*. Boston: Mariner Books.
- Ganetz, Hillevi 2012. *Naturlikt. Människor, djur och växter i SVT:s naturmagasin*. Stockholm: Gidlunds förlag.
- Johnstone, Barbara 1990. *Stories, Community, and Place. Narratives from Middle*

- America*. Bloomington & Indianapolis: Indiana University Press.
- Kaufman, Ken 2004. *Kingbird Highway. En berättelse om fågelpassion*. Lund: Ellerströms förlag.
- Kaufman, Ken 2006 (1997). *Kingbird Highway. The Biggest Year in the Life of an Extreme Birder*. Boston: Houghton Mifflin.
- Labov, William 1972. *Language in the Inner City. Studies in the Black English Vernacular*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Liep, John 2001. Airborne Kula. The Appropriation of Birds by Danish Ornithologists. *Antropology Today*, vol. 17, nr 5.
- Midholm, Lina & Katarina Saltzman (red.) 2014. *Naturen för mig. Nutida röster och kulturella perspektiv*. Göteborg: Institutet för språk och folkminnen.
- Moss, Stephen 2005 (2004). *A Bird in the Bush. A Social History of Birdwatching*. London: Aurum Press.
- Norrby, Catrin 1998. *Vardagligt berättande. Form, funktion och förekomst*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Nylund Skog, Susanne 2014a. Kryssjakt. Självpresentationer och grupptillhörighet i fågelskådarens berättelser om drag på åtråvärda arter. ”On the Move”, ACSIS-konferens 11–13 juni, Norrköping 2013. Linköping Electronic Conference Proceedings.
- Nylund Skog, Susanne 2014b. Jizz, drag och dipp. Tyst kunskap och naturupplevelse i fågelskådarkretsar. *Naturen för mig. Nutida röster och kulturella perspektiv*. Lina Midholm & Katarina Saltzman (red.). Göteborg: Institutet för språk och folkminnen.
- Nylund Skog, Susanne 2015. Arthets och vetenskap. Omtvistade termer och tyst kunskap i fågelskådarkretsar. *Fåglar i Uppland*, årgång 42, nr 1.
- Nylund Skog, Susanne 2018. *Samlare, jägare och andra fågelskådare*. Stockholm: Carlsson Bokförlag i samarbete med Institutet för språk och folkminnen, Stockholms universitet.
- Obmascik, Mark 2011 (2004). *The Big Year*. London: Bantam Books.
- Otto, Lene & Lykke L. Pedersen 1998. Collecting Oneself. Life Stories and Objects of Memory. *Ethnologia Scandinavica*, vol. 28.
- Pomian, Krzysztof 2003 (1994). The Collection. Between the Visible and the Invisible. *Interpreting Objects and Collections*. Susan M. Pearce (red.). London: Routledge.
- Rogan, Bjarne 1996. Et møtested for maskulin lidenskap og feminine estetikk? En foreløpig drøftning av kjønnsperspektiver ved samling. *Dugnad*, vol. 22, nr 3.
- Samuelson, Per 2006. Ser du tärnan i det blå? En studie av föreställningar om galenskap inom Club 300. D-uppsats i socialantropologi, Lunds universitet.

- Schaffner, Spencer 2011. *Binocular Vision. The Politics of Representation in Birdwatching Field Guides*. Amherst & Boston: University of Massachusetts Press.
- Schulz, Eva 2003 (1994). Notes on the History of Collecting and of Museums. *Interpreting Objects and Collections*. Susan M. Pearce (red.). London: Routledge.
- Shuman, Amy 2005. *Other People's Stories. Entitlement Claims and the Critique of Empathy*. Urbana & Chicago: University of Illinois Press.
- Stewart, Susan 2007 (1993). *On Longing. Narratives of the Miniature, the Gigantic, the Souvenir, the Collection*. Durham: Duke University Press.
- Sund, Lars 2010. *En morgontrött fågelskådares bekännelser. Dagboksblad maj-december*. Borgå: Söderströms.
- Sveriges Radio P4, 2011-07-29. *Mannheimer & Tengby*. Intervju med Bo Melin.
- Young, Katharine G. 1987. *Taleworlds and Storyrealms. The Phenomenology of Narrative*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.

Arkiv

Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala:

DFU 39404:1-167, Svar på frågelista M 281 Om fågelskadning.

DFU 39410 till DFU 39415, Referat av intervjuer, 2011.

DFU 39556, Referat av intervju 2013.

Folkklivsarkivet i Lund:

LUF M 21938:31-40, 50-57, Referat av intervjuer, 1994.

Internet

Alla internetkällor är hämtade 2018-02-20.

Artportalen. <http://www.artportalen.se/>.

Club 300. <http://www.club300.se>.

Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala. <http://www.sprakochfolkminnen.se/om-oss/kontakt/dialekt--och-folkminnesarkivet-i-uppsala.html>.

Etiska regler för fågelskådare. <http://birdlife.se/sveriges-ornitologiska-forening/fagelskadning/etiska-regler/>.

Facebook. <https://www.facebook.com/>.

Folkklivsarkivet i Lund. <http://www.folkklivsarkivet.lu.se/>.

Raritetskommittén. <http://birdlife.se/rk>.

Sveriges Ornitologiska Förening – Birdlife Sverige. <http://birdlife.se/>.